

Een kleine, maar beladen stap

Paus wijzigt het rituelenboek zodat ook vrouwen de voeten mag worden gewassen

- Paus past daarmee de theorie aan de praktijk aan, ook de zijne
- Een opening naar priesterschap voor vrouwen lijkt dat niet
- Betekenis van de voetwassing hangt af van hoe je Johannes leest

Christof BOUWERAERTS

Voortaan moet het mogelijk zijn dat ook meisjes en vrouwen deelnemen aan het ritueel van de voetwassing in de liturgie van Witte Donderdag. Dat schreef paus Franciscus al op 20 december 2014 in een brief aan kardinaal Robert Sarah, prefect van de Congregatie voor de Goddelijke Eredienst en de Regeling van de Sacramenten. Kardinaal Sarah zette de wensen van de paus vervolgens om in een decreet dat op 6 januari van kracht ging en op 21 januari werd bekendgemaakt.

„En wat dan nog?“, zou u kunnen denken. Is er nog een Vlaamse parochie waar dat *niet* de gang van zaken is? Is dit meer dan een formele ingreep die een gedateerde theorie bij de praktijk wil brengen? Nochtans is het lang niet overal zo vanzelfsprekend dat vrouwen deelnemen aan het ritueel van de voetwassing.

Al in 1974 betrok Paulus VI lekenmannen bij het ritueel. Ook zijn opvolgers deden dat. Paus Franciscus deed in maart 2013, kort na zijn verkiezing, plotse enkele stappen verder. Zo vierde hij de liturgie van Witte Donderdag niet in de kathedraal van Sint-Pieters of Sint-Jan van Lateranen, maar in een ge-

vangenis. Hij waste er de voeten van twaalf gedetineerden, onder wie twee vrouwen en zelfs niet-katholieken. Drie nieuwigheden die sommigen tegen de borst stuitten.

Ook nu de officiële spelregels zijn aangepast, staat niet iedereen te popelen om vrouwen bij de ritus te betrekken. Zo benadrukte de Amerikaanse bisschop Robert C. Morlino al dat priesters niet verplicht zijn vrouwen de voeten te wassen. Opmerkelijk is ook dat de Congregatie voor de Goddelijke Eredienst er meer dan een jaar over deed om de beslissing van de paus bekend te maken. Dat zou onder meer te maken hebben met een onderzoek van kardinaal Sarah, die bekendstaat als behoudend, naar de impact van de beslissing in diverse culturele settings.

Bij Johannes wast Jezus de voeten van leerlingen, niet per se van apostelen

Reden voor die voorzichtigheid en weerstand is onder meer de symbolische geladenheid van de voetwassing. Traditioneel viert de Kerk op Witte Donderdag immers ook de instelling van het priesterschap. Sommigen menen dan ook dat de paus met zijn aanpassing van het ritueel van de voetwassing de deur naar de toelating van vrouwen tot het gewijde ambt op een kier zet.

„Veel hangt af van welke betekenis precies wordt gehecht aan de perikoop over de voetwassing in het Johannesevangelie“, zegt Reimund Bieringer, Bijbelwetenschapper aan de KU Leuven. „Vraag is of Jezus er de voeten van zijn leerlingen wast omdat

ze gelovigen zijn, dan wel omdat ze ambtsdragers zijn.“

Waren het dan niet de twaalf apostelen van wie Jezus de voeten waste? „Johannes gebruikt de titel van ‘apostel’ niet en noemt bovendien iedere gelovige ‘leerling’“, legt Bieringer uit. „Wie er bij het avondmaal dus precies aanwezig waren, blijft een open vraag. Indien je aanneemt dat Jezus de voeten van de leerlingen wast omdat ze gelovigen zijn, betekent het aanvaarden van vrouwen in het ritueel van de voetwassing niets anders dan doen wat Jezus in het evangelie doet.“

Dat paus Franciscus met zijn ingreep de weg naar priesterschap voor vrouwen opent, lijkt dan ook weinig waarschijnlijk. „Getrouwde mannen mogen al langer deelnemen aan het ritueel en zij kunnen ook geen priester worden. Trouwens, als je aanneemt dat Jezus alleen de voeten van de apostelen als apostelen waste, dan zouden aan het ritueel enkel hun opvolgers, de bisschoppen, kunnen deelnemen“, zegt de exegeet.

Is de aanpassing dan van geen betekenis? „Toch wel“, argumenteert Annemie Dillen, pastoraal theologe aan de KU Leuven. „Al is het slechts een kleine stap naar een gelijkwaardige behandeling van vrouwen in de Kerk en is er nog een lange weg af te leggen, toch hebben dergelijke symbolische daden ook hun plaats. Het voetwassen staat bij uitstek symbool voor God die zichzelf in liefde geeft tot het uiterste toe. In die beweging zijn alle mensen begrepen, ongeacht hun geslacht.“

Reageren op dit artikel? Dat kan op lezersbrieven@kerknet.be

STANDPUNT

Luk VANMAERCKE

De knop omdraaien

„Enkele maanden geleden schreef een ongeruste lezer ons dat *KERK & leven* naar zijn gevoel te veel aandacht besteedt aan de islam. Omdat wij onze lezers ernstig nemen, gingen we dat zelf even na. Het bleek nogal mee te vallen, want de islam kwam slechts sporadisch aan bod in ons blad. Hopelijk zal die lezer ons vergeven dat vandaag het hele *Dossier* aan de islam is gewijd. Waarom doen we dat en waar kwam het ongenoegen van die lezer vandaan?“

Laten we de laatste vraag eerst beantwoorden. De meeste media besteden veel aandacht aan de islam en weinig aan het katholicisme. Als *KERK & leven* dan ook nog eens over moslims gaat schrijven, kan dat voor sommigen de druppel te veel zijn. Wellicht ontstaat bij sommigen het gevoel dat er nog maar over één godsdienst wordt gesproken. Een bijkomend probleem is dat de Belgen het aantal moslims in ons land fors overschatten, waardoor er een gevoel van bedreiging kan ontstaan. Twee jaar geleden bleek uit een enquête dat we menen dat 29 procent van onze landgenoten moslim is, terwijl dat in werkelijkheid slechts 6 procent is.

Belangrijker is echter de tweede vraag, waarom besteedt *KERK & leven*, het blad van de katholieke gemeenschap in Vlaanderen, vandaag een volledig *Dossier* aan een andere godsdienst? Omdat de islam een onmiskenbare factor is geworden in onze samenleving, waarmee we nog vaak in de knoop liggen. Dat is overigens begrijpelijk, want het lijkt er soms op dat veel moslims daar zelf ook mee worstelen. Enerzijds weten we dat de meeste moslims in ons land gewone mensen zijn met dezelfde dromen of zorgen als u en ik. Anderzijds worden we in de media dagelijks geconfronteerd met gewelddadig extremisme dat zich op diezelfde godsdienst beroept. Een mens zou voor minder in de war geraken.

Het is daarom zinvol dat zowel moslims als niet-moslims nadenken over de vraag welke plaats de islam in onze samenleving kan hebben. Daarbij wordt gesproken over een ‘Europese islam’ of een ‘westerse islam’. Volgens sommigen bestaat die al, voor anderen is ze een utopie. Wie met een nuchtere blik kijkt, ziet dat veel moslims in ons land inderdaad al volop leven in een Europese variant van de islam. Die evolutie zal zich doorzetten, al moeten we er niet aan twijfelen dat we nog vaak op samenlevingsproblemen zullen stuiten.

Hoe de situatie ook evolueert, één ding mogen we onszelf niet wijsmaken, dat de moslims hier in de toekomst weer weg zullen gaan. De islam is een blijvende factor in ons land, of we dat nu leuk vinden of niet. Die knop in ons hoofd moeten we absoluut omdraaien, omdat we anders in nutteloze rondjes blijven draaien. We moeten dus hoe dan ook – met of zonder zin – een gezonde manier van samenleven vinden. En de inspanning zal daarbij van twee kanten moeten komen, ook die knop moeten we omdraaien.

Misschien moeten we wat vaker de positieve kant van de zaak zien. Al meer dan een halve eeuw rukt de secularisering van onze samenleving op, waarbij de plaats van het geloof in onze samenleving almaar kleiner werd. Steeds minder mensen noemen zich openlijk christen of katholiek. Dat het nu uitgerekend een andere godsdienst is die het geloof opnieuw op de kaart zet, kan ironisch zijn, maar als christenen kunnen we er baat bij hebben. Wellicht kunnen we van de moslims leren dat we ook anno 2016 openlijk en met trots voor ons geloof kunnen uitkomen. Uiteindelijk kunnen we de moslims toch moeilijk verwijten dat wij, westerlingen, ons eigen geloof zo lieten verwateren? Wie houdt autochtone Belgen tegen om zelf opnieuw wat meer christelijk te worden?

Laten we daarom eindigen met een boude voorspelling: dankzij de aanwezigheid van de islam in ons land zullen in de toekomst steeds meer landgenoten hun christelijke wortels herontdekken. Over een jaar of twintig weten we of die voorspelling juist was. 99

Reageren op dit artikel? Dat kan op lezersbrieven@kerknet.be

In 2015 waste paus Franciscus de voeten van gedetineerden, bij hen ook vrouwen. © KNA-Bild